

JUSTYNA KOWALSKA

<https://orcid.org/0000-0003-4731-3832>

Uniwersytet w Białymstoku / Instytut Studiów Kobietych (Polska)

University of Białystok / Institute of Women's Studies (Poland)

Działalność naukowa i upowszechniająca badania naukowe Ośrodka Badań Historii Kobiety Instytutu Studiów Kobietych w 2024 r.¹

W 2024 r. Ośrodek Badań Historii Kobiety Instytutu Studiów Kobietych kontynuował swoją dynamiczną działalność naukową i upowszechniającą, skupiając się na wieloaspektowych badaniach nad historią kobiet. Realizacja wspomnianych zadań była możliwa dzięki pozyskanemu finansowaniu ze środków budżetu państwa, przyznanemu przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki”. Projekt zatytułowany „Ośrodek Badań Historii Kobiety – kontynuacja II” pozwolił na zorganizowanie trzech kluczowych wydarzeń naukowych, które zgromadziły badaczy z różnych ośrodków akademickich w Polsce i za granicą.

Pierwszym istotnym wydarzeniem w kalendarzu Ośrodka było XIII Spotkanie Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiety, które odbyło się w dniach 29 lutego – 1 marca 2024 r. w progach Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku. To dwudniowe spotkanie, zorgani-

¹ Publikacja przygotowana/dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” Ministra Edukacji i Nauki. Jest wynikiem udziału w projekcie „Ośrodek Badań Historii Kobiety – kontynuacja II”.

zowane w ścisłej współpracy z Pracownią Historii Kobiet w Katedrze Historii Kultury Uniwersytetu w Białymstoku, miało charakter warsztatów naukowych. Tematem przewodnim obrad były *Prawa kobiet w dokumentach krajowych i międzynarodowych*, co stworzyło przestrzeń do interdyscyplinarnej dyskusji nad ewolucją i statusem praw kobiet w różnych kontekstach historycznych i prawnych. Obrady otworzyła prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz (UwB), wprowadzając uczestników w problematykę spotkania.

Pierwszy dzień obrad, 29 lutego, obfitował w szereg inspirowanych wystąpień. Dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka, prof. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, przybliżyła postać kobiety w tożsamości prokuratorskiej (Alicję Horn) na przykładzie powieści Tadeusza Dołęgi-Mostowicza. Następnie dr Edyta Bezzubik (UwB) rzuciła światło na status kobiety w prawie kanonicznym siedemnastowiecznej Polski. Mgr Jacek Drażkiewicz przedstawił szkic do badań nad postrzeganiem i udziałem kobiet w warszawskich konkursach literackich drugiej połowy XIX w. Problematykę walki o prawa kobiet na przykładzie Józefy Kodisowej podjęła dr Dorothea Gajda-Szczegielniak. Dr Maria Bauchrowicz-Tocka (UwB) analizowała prawa i wolności kobiet w PRL przez pryzmat tygodnika „Zwierciadło”, podczas gdy dr Justyna Zajko-Czochańska (UwB) skupiła się na wybranych zagadnieniach dotyczących praw kobiet w periodyku „Przyjaciółka”. Kwestię praw kobiet we współczesnych szkolnych podręcznikach historii omówił dr hab. Marek Białokur, prof. Uniwersytetu Opolskiego. Z kolei dr Karolina Biedka (również reprezentująca UO) zaprezentowała referat o kobietach-artystkach w edukacji historycznej i przestrzeni publicznej. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz przybliżyła problematykę praw kobiet w bogatych zbiorach Archiwum Historii Kobiet, a dr Diana Dajnowicz-Piesiecka (UwB) zakończyła sesję referatem na temat prawno-historycznych aspektów dostępu kobiet do studiów wyższych.

W drugim dniu spotkania, 1 marca, kontynuowane były dyskusje na temat praw kobiet. Sesję rozpoczęły prof. dr hab. Lidia Michalska-Bracha wraz z dr hab. Alicją Gałczyńską, prof. UJK, reprezentujące Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, które wspólnie omówiły prawa kobiet w świetle dokumentacji Zjazdów Kobiet Polskich z początku XX w., analizując je z perspektywy historyczno-językoznawczej. Prof. dr hab. Ewa Maj z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie skupiła się na prawach społecznych kobiet w międzywojennej prasie dla Polek. Mgr Monika Sobczak (UO) przybliżyła prawa i obowiązki sanitariuszek oraz pie-

lęgniarek Polskiego Czerwonego Krzyża w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Dr hab. Marzena Marczevska, prof. UJK, podjęła próbę ukazania wizerunku Zofii Moraczewskiej w świetle jej korespondencji, zwracając uwagę na aspekty językoznawcze i przełamywanie stereotypów. Mgr Justyna Kowalska (UwB) analizowała prawa kobiet i zapisy Konstytucji z 22 lipca 1952 r. w materiałach Polskiej Kroniki Filmowej. Dr Łukasz Jędrzejski (UMCS) omówił obchody Dnia Kobiet i kwestię ich praw na łamach periodyku „Nasza Praca”. Dr hab. Olga Dąbrowska-Cendrowska, prof. UJK, przyjrzała się problematyce praw kobiet prezentowanej na łamach magazynu „Twój Styl”, natomiast dr hab. Adam Miodowski, prof. UwB, przedstawił proces upodmiotowienia Polek w świetle źródeł prawa od 1918 do 2005 r. Spotkanie zakończyło wystąpienie dr hab. Oksany Voytuk, prof. UwB, na temat praw kobiet w Algierii w kontekście zmian w Code de la famille (1984, 2005). Całość obrad podsumowała prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz, podkreślając znaczenie podjętych dyskusji dla dalszych badań nad historią praw kobiet.

Kolejnym ważnym przedsięwzięciem Ośrodka była VI Białostocka Letnia Szkoła Historii Kobiet, która odbyła się w malowniczym Augustowie w dniach 3–10 sierpnia 2024 r. Organizatorem tego cyklicznego wydarzenia był Ośrodek Badań Historii Kobiet ISK we współpracy z Katedrą Historii Kultury i Pracownią Historii Kobiet Uniwersytetu w Białymstoku. Tematem przewodnim tegorocznej edycji Szkoły były *Badania historii kobiet. Projekty indywidualne i zbiorowe, cz. II*. Inicjatywa ta skierowana była przede wszystkim do młodych, ambitnych badaczy – doktorantów przygotowujących swoje rozprawy oraz ich opiekunów naukowych, a także doktorów pracujących nad rozprawami habilitacyjnymi. BLSHK stworzyła unikalną platformę do prezentacji wyników badań, wymiany doświadczeń oraz nawiązywania współpracy naukowej. Podczas Szkoły odbyły się również spotkania promujące wydawnictwa Instytutu Studiów Kobietych, w tym Wydawnictwo HUMANICA, ze szczególnym uwzględnieniem „Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobietych”. W ramach szkoły letniej przybliżone zostały również zasoby Archiwum Historii Kobiet oraz publikacje filmowe stworzone na ich temat. Program wzbogaciły także wydarzenia o charakterze kulturalnym, integrujące środowisko badaczy.

Program merytoryczny VI BLSHK był niezwykle bogaty i różnorodny, odzwierciedlając szerokie spektrum zainteresowań badawczych uczestników. Prof. dr hab. Małgorzata Dajno-

wicz przybliżyła postać Janiny Doroszewskiej – profesor, kobiety nauki i pedagoga. Prof. dr hab. Lidia Michalska-Bracha (UJK) skupiła się na aspektach źródłoznawczo-edytorskich paryskiego dziennika Antoniny Machczyńskiej. Prof. dr hab. Jolanta Chwaśtyk-Kowalczyk (UJK) zabrała słuchaczy w podróż po londyńskiej przestrzeni, ukazując świat artystki i dziennikarki Joanny Ciechanowskiej. Dr hab. Adam Miodowski, prof. UwB, omówił wkład Marii Kolendo w podlaską kulturę i naukę jako historyka oświaty regionalnej. Projekt zespołowy dotyczący odkrywania utraconej historii zapomnianych pisarek polskich jako materiału naukowo-edukacyjnego i popularyzacyjnego zaprezentowała dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka, prof. Uniwersytetu w Siedlcach. Dr hab. Alicja Gałczyńska, prof. UJK, analizowała postać kobiety w demokratycznym *savoir-vivre* Janiny Ipohorskiej, a dr hab. Rafał Kosiński, prof. UwB, dzielił się metodologicznymi refleksjami na temat badania dziejów kobiet w Bizancjum na przykładzie historiografii IX w. Perspektywę językoznawcy na egodokumenty kobiet przedstawiła dr hab. Marzena Marczevska, prof. UJK. Dr hab. Marek Białokur, prof. UO, zabrał uczestników w podróż przez historię igrzysk olimpijskich kobiet, od Ateny po współczesne sukcesy Igi Świątek. Luksusowy magazyn „Uroda Życia” jako źródło informacji o kobietach w polityce stał się przedmiotem analizy dr hab. Olgi Dąbrowskiej-Cendrowskiej, prof. UJK. Dr Katarzyna Wodniak z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy przybliżyła sylwetkę Anny Krzyckiej, redaktorki i wydawczyni prasowej ze Żnina. Dr Maria Bauchrowicz-Tocka (UwB) kontynuowała swoje badania nad kobietami kultury Łomży, tym razem skupiając się na sylwetce Hanki Bielickiej. Kwestie kobiet w służbie ochrony zwierząt w ujęciu społecznym, prawnym i weterynaryjnym omówiła dr Diana Dajnowicz-Piesiecka (UwB). Dr Anna Snarska zaprezentowała Archiwum Historii Kobiet jako inspirującą formę zajęć edukacyjnych w szkole średniej, a dr Krzysztof Kossakowski (UwB) przedstawił portret zbiorowy nauczycielek białostockiego Seminarium Nauczycielskiego. Dr Dorota Gajda-Szczegielniak przybliżyła postać Adele Bloch-Bauer, „Złotej Damy” w klatce konwenansów. Życie i twórczość zapomnianej pisarki Wandy Miłaszewskiej (1894–1944) stały się tematem wystąpienia dr Karoliny Biedki z Uniwersytetu Opolskiego. Wystąpienie mgr Danieli Klvaňovej z Uniwersytetu Pardubice w Czechach dotyczyło *výměnku*, czyli umowy emerytalnej, która związana była z sytuacją wdów na czeskiej wsi. Mgr Jacek Drażkiewicz analizował udział pisarek w kon-

kursach literackich Warszawy przełomu XIX i XX w. Próbę portretu pianistki i działaczki społecznej Jadwigi Kaczkowskiej (1879–1918) podjął mgr Damian Kozłowski z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Mgr Justyna Kowalska (UwB) zaprezentowała aspekty problematyki kobiecej obecne w przekazie Polskiej Kroniki Filmowej w kontekście życia społecznego oraz czasu wolnego, a mgr Patrycja Dajnowicz-Piesiecka (UMB) skupiła się na lekarkach i farmaceutkach jako kobietach nauki, opierając się na zasobach Archiwum Historii Kobiet. Mgr Agata Chrobot (UJK) analizowała polskie bohaterki seriali Netflixa w kontekście kultury konwergencji. Językowy obraz kobiety utrwalony w *Dziennikach* Agnieszki Osieckiej przedstawiła mgr Kamila Klepacka z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Życie i działalność społeczno-pedagogiczną Romany Pachuckiej (1886–1964) omówiła mgr Paulina Dawid z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Sferę prywatną i publiczną w dziennikach i notatnikach Antoniny Machczyńskiej analizowała mgr Aleksandra Leszczyńska z Uniwersytetu Łódzkiego. Mgr Arkadiusz Maksim (UO) przyjrzał się wizerunkowi kobiet II Rzeczypospolitej na kartach podręczników III Rzeczypospolitej. Przedsięwzięcie szkoły letniej zakończyło wystąpienie mgr Weroniki Sałek (UJK) na temat fenomenu „The Lady” – współczesnego czasopisma z wiktoriańskimi tradycjami.

Finalnym punktem działalności Ośrodka w 2024 r. było XIV Spotkanie Członków Zespołu i Współpracowników Ośrodka Badań Historii Kobiet, które odbyło się w dniach 15–16 września 2024 r. w Białymstoku, w nowoczesnych wnętrzach Centrum Warszawska 50. To dwudniowe wydarzenie miało formę sympozjum o charakterze warsztatowym o tytule *Historia kobiet XIX i XX w. Stan badań, perspektywy, upowszechnianie, popularyzacja*. Konferencja, zorganizowana przez Katedrę Historii Kultury i Pracownię Historii Kobiet UwB oraz OBHK ISK, stanowiła ważne wydarzenie naukowe, poprzedzające obrady XXI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich.

Pierwszy dzień sympozjum, 15 września, poświęcony był prezentacji aktualnych badań i projektów. Prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz wygłosiła referat na temat realizowanego projektu pt. *Patriotki i obywatelki. Polki w kulturze narodowej i europejskiej*. Dr Justyna Zajko-Czochańska (UwB) skupiła się na biografiach dziennikarek, odkrywając ich wkład w kształtowanie opinii publicznej. Dr hab. Adam Miodowski, prof. UwB, podsumował dotychczasowe badania regionalne nad kobietami kultury, wskazując

jednocześnie perspektywy dalszych dociekań. Interdyscyplinarne spojrzenie na dzieje kobiet i literaturoznawstwo zaprezentowała dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka, prof. UwS.

Drugi dzień, 16 września, stanowił główną część konferencyjną. Po wprowadzeniu prof. dr hab. Małgorzaty Dajnowicz, która nakreśliła dotychczasowe dokonania instytucjonalne w zakresie historii kobiet w Polsce, rozpoczęły się panele tematyczne. W bloku poświęconym badaniom naukowym i ich upowszechnianiu głos zabrali wybitni specjaliści. Prof. dr hab. Lidia Michalska-Bracha (UJK) oraz dr hab. Agnieszka Szudarek, prof. Uniwersytetu Szczecińskiego (USz), omówiły stan badań, dokonania i perspektywy historii kobiet XIX w. Historię kobiet okresu II Rzeczypospolitej analizowały prof. dr hab. Ewa Maj (UMCS) i prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (UJK). Natomiast problematykę historii kobiet w okresie PRL przybliżyły prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz (UwB) oraz dr hab. Agnieszka Chłosta-Sikorska, prof. Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (KEN). W panelu dotyczącym upamiętniania dr hab. Marek Białokur, prof. UO, przedstawił przykłady wybitnych kobiet upamiętnianych w Sejmie i Senacie RP. Niezwykle ciekawy aspekt popularyzacji historii kobiet poruszyła Marta D지도, omawiając produkcję filmową *Solidarność według kobiet* jako przykład efektywnego docierania z narracją historyczną do szerokiej publiczności. Konferencję wzbogaciły również głosy w dyskusji, w której udział wzięli m.in. dr hab. Adam Miodowski, prof. UwB, dr Maria Bauchrowicz-Tocka, dr Urszula Sokołowska z Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku, dr Justyna Zajko-Czochańska oraz dr Dorota Gajda-Szczegieliak.

Wydarzenie zakończyła ożywiona dyskusja podsumowująca, podczas której sformułowano wnioski dotyczące obecnego stanu badań oraz nakreślono perspektywy dalszych prac w dziedzinie historii kobiet.

Działalność Ośrodka Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobietych w 2024 r. była niezwykle intensywna i owocna. Wyniki prowadzonych badań, prezentowane podczas licznych spotkań i konferencji, znajdują swoje trwałe odzwierciedlenie w publikacjach naukowych. Kluczową platformą upowszechniania jest „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych”. Należy podkreślić, że Archiwum Historii Kobiet, systematycznie rozwijane w ramach realizowanych przez Instytut projektów, stanowi nieocenione narzędzie digitalizacji i szerokiego udostępniania unikalnych materiałów źródłowych, kluczowych dla badań nad przeszłością kobiet.

Ponadto działalność Instytutu Studiów Kobietych i Ośrodka Badań Historii Kobiet jest regularnie promowana i prezentowana w mediach, dzięki owocnej współpracy z TVP3 Białystok oraz Polskim Radiem Białystok, które pełnią rolę partnerów medialnych najważniejszych wydarzeń organizowanych przez Ośrodek.

Wszystkie te działania świadczą o konsekwentnym i znaczącym wkładzie OBHK w rozwój badań nad historią kobiet oraz o skutecznym upowszechnianiu wiedzy na ten temat w społeczeństwie.